

Ekologia w wielkim mieście

POLSKI KLUB EKOLOGICZNY KOŁO MIEJSKIE W GLIWICACH

numer 3/2014

O Białej nad Białą

Aleksandra Józewicz

W tym numerze:

Fot. P. Kowalski

W październiku w Ciężkowicach odbyły się dwa ważne wydarzenia związane z działaniami na rzecz ochrony zasobów naturalnych rzeki Białej—konferencja inauguracyjna projektu „Unikalne walory Doliny Rzeki Białej wartością społeczną i ekonomiczną regionu” oraz warsztaty dla nauczycieli, o których piszemy w dalszej części Biuletynu. W konferencji brali udział przedstawiciele świata nauki, zajmujący się tematyką wody i ochrony przeciwpowodziowej, przedstawiciele organizacji i instytucji działających na rzecz przyrody, samorządowcy i dziennikarze. Wykład wprowadzający do tematu dotyczył walorów przyrodniczych i społecznych

rzeki. Wykład poprowadził prof. dr hab. Henryk Okarma z Instytutu Ochrony Przyrody Państwowej Akademii Nauk z Krakowa. Nie ulega wątpliwości, że Biała stanowi unikalną w skali kraju, a nawet Europy ostoję gatunków roślin i zwierząt—stąd obszar ten został objęty ochroną gatunkową i siedliskową w ramach programu Natura 2000. O korzyściach i ograniczeniach wynikających z wyznaczenia w dolinie rzeki Białej obszarów Natura 2000 mówił dr hab. Tadeusz Zajac. Tereny te mają olbrzymi potencjał dla tzw. turystyki przyrodniczej, ale i wędkarskiej. Dyskusja po pierwszym bloku wykładów dotyczyła sposobów znalezienia złotego środka dla ochrony, ale i korzystania z przyrody tego pięknego miejsca. Umiejętne—zrównoważone korzystanie z tych zasobów jest jedyną szansą na zachowanie ich dla przyszłych pokoleń. Część mieszkańców zdaje sobie z tego sprawę, ale niestety jest spora grupa ludzi, którzy w rzece widzą wyłącznie magazyn surowca budowlanego jakim jest żwir. Proceder nielegalnego wybiera-

O Białej nad Białą	1-3
Bioróżnorodność rzek i dolin rzecznych oraz znaczenie wody w przyrodzie w kontekście zmian klimatycznych	3-4
Finansjalizacja natury - nowe zjawisko zglobalizowanego świata	5
Szkolenia pracowników samorządowych w zakresie przydomowych oczyszczalni ścieków zakończone	6

Ekologia w wielkim mieście

nia żwiru, a tym samym pogłębiania koryta rzeki, trwa nadal. Skutki tego przestępstwa odczuwają wszyscy mieszkańcy, gdyż pogłębianie koryta rzeki powoduje przyspieszenie przepływu wody i niekontrolowane wezbrania, które są przyczyną powodzi. Mieszkańcy nie są tego do końca świadomi, może gdyby byli, zmieniałaby się społeczna postawa względem osób, które kradną żwir, niszcząc wspólne dobro, jakim jest ekosystem rzeki. Proceder trwa tak długo między innymi za sprawą cichego przyzwolenia i niskiej świadomości na temat konsekwencji, które oddziałują na ludzi zamieszkujących tereny zalewowe, ale i całą społeczność—poprzez olbrzymie koszty (pokrywane przecież po części z podatków płaconych przez wszystkich), które ponoszą samorządy przy usuwaniu skutków powodzi. Zabezpieczenia przeciwpowodziowe były tematem drugiej części konferencji. Wbrew powszechnie panującym opiniom, powtarzanym często bezmyślnie przez media i osoby, które chcą wypłynąć na fali powodziowych zniszczeń, regulowanie biegu rzek przyczynia się do jeszcze większych problemów. Budowanie betonowych progów, umocnień, wałów, a nawet betonowanie koryt rzek to działania, które pochłaniają olbrzymie środki finansowe, powodują spustoszenie w świecie przyrody ożywionej i nieożywionej, nie zabezpieczają ludzi przed powodzią, a co więcej—często potęgują jej skutki, szczególnie w niżej położonych miejscowościach. Przed wodą można i trzeba się zabezpieczyć, ale trzeba przyjąć do wiadomości, że jest to żywioł, część naszego świata, z którym nie możemy walczyć, a musimy nauczyć się żyć. O sposobach współegzystowania z wodą i umiejętnego zagospodarowania wody mówili

dr hab. Marek Jelonek z RZGW w Krakowie, mgr inż. Roman Konieczny oraz dr Piotr Topiński. Zatrzymywanie wody w miejscu opadów, naturalne spowalnianie biegu rzeki, tworzenie miejsc, gdzie woda może rozlać się nie wyrządzając przy tym większych szkód, skuteczny monitoring i informacja przeciwpowodziowa połączone z większą świadomością i indywidualnymi umiejętnościami zabezpieczania się samych mieszkańców przed falą powodziową mogą skutecznie ograniczyć szkody spowodowane przez wodę. Środki finansowe przeznaczone na takie działania są nieporównywalnie mniejsze od tych przeznaczonych na duże budowle hydrotechniczne, które dodatkowo uniemożliwiają naturalną migrację ryb i bytowanie innych gatunków zwierząt.

O słabości rozwiązań hydrotechnicznych uczestnicy konferencji mogli przekonać się drugiego dnia podczas wyjazdu studialnego wzdłuż rzeki Białej. Betonowanie brzegów, koryta i „wskazywanie” rzece, którą ma płynąć, betonowe progi, murowane wały przeciwpowodziowe

Przykład ominięcia przez rzekę betonowej budowli mającej spowalniać jej bieg, fot. PKE

Negatywny przykład—niemożliwy do pokonania przez ryby betonowy próg, fot. PKE

Pozytywny przykład spowolnienia rzeki—głazy umożliwiające bytowanie gatunków i kilka mniejszych progów, które ryby mogą pokonać, fot. PKE

we—wszystkie te „wynałazki” myśli inżynierskiej nie zdają egzaminu, a szkody wyrządzone przez nie przyrodzie są często nieodwracalne. Zachwianie równowagi w ekosystemie jest stosunkowo proste, jej odzyskanie—jeśli w ogóle

możliwe, zabiera więcej czasu i środków. Stąd wszelkie inwestycje powinny być poprzedzone gruntowną analizą i prowadzone w ścisłej współpracy inżynierów i ekspertów w zakresie ochrony przyrody, bo znalezienie rozwiązania jest

Bioróżnorodność rzek i dolin rzecznych oraz znaczenie wody w przyrodzie w kontekście zmian klimatycznych

Halina Stolarczyk

To temat dwudniowych warsztatów wyjazdowych dla nauczycieli, które odbyły się w dniach 24-25 października w Ciężkowicach. W warsztatach wzięło udział 20 nauczycieli szkół podstawowych z województwa śląskiego i małopolskiego. Bezpłatne warsztaty odbyły się w ramach projektu „Unikalne walory Doliny Rzeki Białej wartością społeczną i ekonomiczną regionu”. W pierwszym dniu warsztatów zajęcia prowadzone były w Muzeum Przyrodniczym w Ciężkowicach. Nauczyciele mieli okazję zapoznać się z bogatą i cenną kolekcją zbiorów dr Włodzimierza Tomka, który wraz z żoną Krystyną przez 50 lat kolekcjonował eksponaty i działał na rzecz przyrody. Najliczniejszą częścią ekspozycji muzealnych, a zarazem najstarszą stanowi zbiór około 200 gatunków ptaków. Wśród występujących rzadkich gatunków ponad 20 gatunków

znajduje się na Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt, w tym również gatunków wymarłych na terenie naszego kraju. Ciekawa była również kolekcja entomologiczna licząca ok. pół tysiąca owadów, głównie motyli-300 sztuk. Również liczne eksponaty ssaków, ponad 100 modeli roślin naczyniowych, a także skamieniałości i stanowiska interaktywne (pod szklaną podłogą), które wzbogacały zbiory muzeum.

Kolejnym punktem programu były stacjonarne warsztaty edukacyjne na temat bioróżnorodności rzeki Białej prowadzone przez edukatorki PKE. Zajęcia prowadzone były z wykorzystaniem interaktywnych narzędzi edukacyjnych, a scenariusz zajęć dostosowany był do wszystkich poziomów nauczania w szkole podstawowej. Wprowadzeniem do tematu o bioróżnorod-

ności były zabawy edukacyjne, które w sposób przystępny pozwoliły zrozumieć słowo kluczowe. Natomiast podczas interaktywnego wykładu omawiane były takie zagadnienia jak: ekosystem rzeki, wartość ekologiczna i zagrożenia dolin rzecznych, formy ochrony rzeki Białej Tarnowskiej, działania renaturyzacji i ochrony rzeki Białej podejmowane w ciągu ostatnich lat.

Program drugiego dnia zajęć był bardzo bogaty i napawał ogromną nadzieją ponieważ zapowiadała się piękna słoneczna pogoda, która zresztą towarzyszyła uczestnikom warsztatów przez cały czas zajęć. Pozwoliło to zrealizować wcześniej zaplanowane zajęcia plenerowe nad rzeką Białą oraz poznać ciekawe miejsca w Ciężkowicach, po których oprowadzał przewodnik Piotr Drobot.

Uczestnicy zwiedzili malowniczy wodo-

miejsowości Kąsna Dolna uczestnicy zwiedzili

dworek Ignacego Paderewskiego, w którym żył i pracował ten wybitny kompozytor, mąż stanu i wielki Polak. Dworek pochodzi z II połowy XX w. i jest to jedyny zachowany obiekt na świecie.

Po prezentacji bogactwa przyrodniczego i kulturowego okolicy, nad rzeką Białą odbyła się dalsza część warsztatów. Zaopatrzeni w odpowiedni sprzęt i preparaty chemiczne uczestnicy wyznaczali fizyczne i biologiczne właściwości wody doliny rzeki, poznawali jej bioróżnorodność i zagrożenia. Pełni wrażeń i już z myślą o zaplanowanej w ramach projektu, w najbliższym czasie autokarowej wycieczce szkolnej uczestnicy warsztatów rozjechali się do swoich miejscowości. Kolejne warsztaty już wiosną - zainteresowanych udziałem nauczycieli z województw: podkarpackiego, małopolskiego i śląskiego zapraszamy do kontaktu.

spad położony w „Wąwozie czarownic” – pomnik przyrody położony w pobliżu rezerwatu „Skamieniałe Miasto”, wyrzeźbiony w piaskowcu Ciężkowickim przez wodę, wiatr i ruchy górotwórcze. W Muzeum Etnograficznym „Grociarnia” w Jastrzębiu eksponowane są najróżniejsze przedmioty związane z dawnym życiem mieszkańców Pogórza Ciężkowickiego. W

for the people, for the planet, for the future

Finansjalizacja natury - nowe zjawisko zglobalizowanego świata

Aleksandra Józewicz

Finansjalizacja - słowo, które zaczyna pojawiać się coraz częściej przy okazji opisywania zjawisk, jakie do tej pory nie miały miejsca. Trudno o jednoznaczną definicję tego słowa, jednak dotyczy ono obrotu - kupna i sprzedaży dóbr, które do tej pory nie były na sprzedaż, w celu osiągnięcia zysku. Obrót tymi dobrami odbywa się przy wykorzystaniu mechanizmów finansowych globalnego rynku. Konsekwentnie finansjalizacja natury to sprzedaż dóbr naturalnych, które stanowiły kiedyś dobro wspólne, lecz zostały utowarowione - często bez wiedzy i zgody ludzi, którzy byli bezpośrednio z nimi związani. Przykładem może być tutaj ziemia zamieszkiwana przez rdzenną ludność w Ameryce Południowej, czy Afryce. Ziemia ta od setek lat była wykorzystywana przez zamieszkującą tam społeczność, ale prawo własności ziemi posiadało państwo. Czasem pod płaszczykiem inwestycji korzystnych dla całego kraju, a czasem z czystej chęci zysku, ziemia sprzedawana jest międzynarodowym koncernom, a mieszkająca na niej ludność nie ma żadnego głosu. Od kilku lat toczy się także dyskusja na temat żywności. Czy żywność jest towarem, jak każdy inny? Czy celowe zatrzymywanie w magazynach ryżu, pszenicy, kukurydzy dla zwiększenia ich ceny, kosztem

głodujących miliardów ludzi to zwykły mechanizm finansowy? Organizacje rzecznicze (czyli te działające w imieniu ludzi, których głos jest mało słyszalny ze względu na trudne położenie) prowadzą działania mające na celu uświadomienie decydentom, ale także społeczeństwu, że działania przynoszące olbrzymie zyski wielkim graczom, wyrządzają olbrzymie problemy milionom ludzi w krajach rozwijających się.

Innym przykładem finansjalizacji natury jest niespotykane nigdy dotąd zjawisko handlu emisjami CO₂. Kraje, które ratyfikowały protokół z Kioto zobowiązały się do ograniczenia emisji CO₂ do atmosfery. Te, które tego nie zrobią mogą wykupić prawo do emisji większej ilości dwutlenku węgla od tych krajów, które wyemitowały go mniej.

Żyjemy w czasach, w których rynki finansowe zaczynają przypominać domki z kart. Cena towaru nie odzwierciedla jej wartości, a jest sztucznie kreowana przez sprytnych „graczy” finansowych - co więcej, często towar jest wirtualny, nieuchwytny, niemożliwy do zmierzenia i zważenia, odległy od inwestora o tysiące kilometrów. Banki i instytucje finansowe kuszą wysokim zwrotem z inwestycji, bez wchodzenia w szczegóły czyim kosztem.

Projekt dofinansowany ze środków UE

Kampania „Finansowanie zrównoważonej przyszłości” *Financing sustainable future* jest dofinansowana ze środków Unii Europejskiej. Za treść artykułu odpowiedzialny jest Polski Klub Ekologiczny Koło Miejskie w Gliwicach. Poglądy w nim wyrażone nie odzwierciedlają oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej

Szkolenia pracowników samorządowych w zakresie przydomowych oczyszczalni ścieków zakończone

Aleksandra Józewicz

Dobiegł końca prowadzony przez naszą organizację projekt, którego celem było zwiększenie świadomości pracowników samorządu na temat ochrony wód, właściwego zagospodarowania ścieków na terenach, gdzie niemożliwe lub ekonomicznie nieuzasadnione jest podłączenie domów do zbiorczej kanalizacji. Bezpłatne szkolenia odbyły się we wszystkich 16 województwach i wzięło w nich udział 510 pracowników JST. Prezentowane zagadnienia oraz forma

szkolenia - zajęcia teoretyczne pierwszego dnia i praktyczne - wyjazd studyjny do funkcjonującej przydomowej oczyszczalni ścieków zostały bardzo pozytywnie ocenione przez biorące w nich udział osoby.

W ramach projektu powstała broszura edukacyjna - dostępna w formie elektronicznej na naszej stronie internetowej w zakładce publikacje. Wszystkie zainteresowane tematem osoby zachęcamy do lektury

Kampania jest objęta Patronatem Honorowym Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Projekt jest dofinansowany ze środków NFOŚiGW

POLSKI KLUB EKOLOGICZNY KOŁO MIEJSKIE W GLIWICACH

Uznając prawo każdej osoby ludzkiej do życia w czystym i zdrowym środowisku za jedną z podstaw godnego życia oraz stojąc na stanowisku pełnego poszanowania integralności natury i zachodzących w niej zjawisk, Klub wyznacza sobie misję ratowania i poprawy stanu środowiska, ochrony przyrody oraz życia i zdrowia człowieka.

Cele działania Klubu są następujące:

- uznanie zrównoważonego rozwoju jako podstawy polityki społeczno-gospodarczej państwa,
- ochrona środowiska, w tym ekologia rozumiana jako ochrona zwierząt, roślin i ochrona całego dziedzictwa przyrodniczego,
- ochrona krajobrazu naturalnego i dziedzictwa kulturowego,
- kształtowanie w społeczeństwie świadomości, że jakość życia zależy od racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi i zachowania równowagi między środowiskiem a rozwojem cywilizacji,
- powszechna edukacja ekologiczna.

Redakcja: Aleksandra Józewicz Polski Klub Ekologiczny Koło Miejskie w Gliwicach ul. Ziemowita 1 III piętro skr. poczt. 489 44-100 Gliwice
www.pkegliwice.pl ; Faks: 32 231 85 91 E-mail: biuro@pkegliwice.pl

www.pkegliwice.pl